



@fosselat

سیره امامان

تدبیر در سیره امام جواد (ع)

موضوع

تهیه شده توسط حجت الاسلام علی رجبی





@fosselat

تدبیر در سیره امام جواد (ع)



نقش حضرت:
پاسخگویی به ریزترین مسایل
دین و زمینه سازی برای امامت
حضرت مهدی (ع)



@fosselat

تدبیر در سیره امام جواد (ع)



۱- شناختنامه امام نهم امام جواد (ع)

۲- زندگی قبل از امامت [حدود 8 سال]

* مولودی پر خیر و برکت

* ادله اثبات "امامت در سنین کودکی"

۳- زندگی بعد از امامت [حدود 17 سال]

* پس از شهادت پدر بزرگوارشان امام رضا (ع)

الف) اثبات امامت خویش

ب) پذیرش دعوت مامون و عزیمت به بغداد

* انگیزه های مامون از ازدواج توطئه آمیز

* چرا امام جواد (ع) داماد مامون شدند؟

ج) برخورد و مبارزه با فرقه های ضاله

د) ارائه ی سیره پیامبر (ص) در مقابل اعمال خلاف شرع دربار

هـ) زمینه سازی برای دوره غیبت امام معصوم (ع) در جامعه

ی) حضور در مناظره ها

* شاخص های سیره امام جواد (ع)

نام: محمد علیه السلام

القاب مشهور: تقی / جواد / زکی / مرتضی / قانع / مختار / متوکل / ابن الرضا

کنیه مشهور: ابوجعفر ثانی (ع) [امام باقر (ع) / ابوجعفر اول (ع)]

پدر: امام رضا (ع) (علی بن موسی)

مادر: خیزران (ع) [نام ایشان سبیکه بود کنیزی از نوبیه در آفریقا از خاندان ماریه قبطیه همسر پیامبر (ص)]

زمان و مکان ولادت: 10 ماه رجب (قیل: رمضان) سال 195 هـ ق در مدینه

زمان و مکان شهادت: آخر ذیقعدہ سال 220 هـ ق در بغداد

زمان و تاریخ آغاز امامت: 8 سالگی سال 203 هجری

مدّت امامت: 17 سال

عمر مبارک: 25 سال (جوانترین امام شهید)

علت شهادت: توسط "ام فضل" دختر مامون که همسر امام بود معتصم عباسی (ع) حضرت را مسموم کرد. (قول مشهور)

مزار مطهر: قبرستان قریش (کاظمین فعلی در نزدیکی بغداد)

- طاغوت های معاصر: 1- مامون عباسی: (مدّت حکومت 193 الی 218) هفتمین خلیفه عباسی

2- معتصم [برادر مامون]: (مدّت زمان حکومت 218 الی 227) هشتمین خلیفه عباسی

فرزندان امام: 1- پسران: امام هادی (علی) (ع) - موسی

2- دختران: حکمیه - خدیجه - فاطمه - امامه [ابن شهر آشوب در مناقب]

[سیره پیشوایان - تدبّر در سیره تمدّن ساز اهل بیت (ع) - ارشاد شیخ مفید - انسان 250 ساله و زندگی امام جواد (ع) عبدالرزاق مقرر]





@fosselat

مشارکت در تبلیغ و ترویج عمومی سازی اسلام

پیش از شهادت پدر بزرگوارشان : 195 الی 203 هـ ق (دوران امین و مامون)

1- دریافت علوم امامت از پدر

2- معرفی از جانب امام رضا (ع) به عنوان جانشین امامت

3- اثبات امامت خردسال



* مولودی پر خیر و مبارک

امام رضا (ع): "این مولودی است که برای شیعیان ما، با برکت تر از او زاده نشده است" (اصول کافی) - تولد امام جواد (ع) در شرائطی صورت گرفت که خیر و برکت خاصی برای شیعیان به ارمغان آورد عصر امام رضا (ع) عصر ویژه ای بوده و حضرت در تعیین جانشین خود و معرفی امام بعدی، با مشکلاتی روبرو بود که در عصر امامان قبلی، بی سابقه بوده است

=< زیرا

- 1- پس از شهادت امام کاظم (ع) گروهی که به "واقفیه" معروف شدند، بر اساس انگیزه های مادی امامت حضرت رضا (ع) را انکار کردند
- 2- امام رضا (ع) تا حدود 47 سالگی دارای فرزند نشده بود و چون احادیث رسیده از پیامبر (ص) حاکی بود که امامان دوازده نفرند که 9 نفر آنان از نسل امام حسین (ع) خواهند بود، فقدان فرزند برای امام رضا (ع) هم امامت خود آن حضرت، و هم تداوم امامت را زیر سوال می برد و واقفیه این موضوع را دستاویز قرار داده امامت امام رضا (ع) را انکار می کردند

[سیره پیشوایان - ص 530 الی 531]

* ادله اثبات امامت در سنین کودکی

1- یحیی بن زکریا (ع) و نبوت او (مریم 7 و 12)

يَا زَكَرِيَّا إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ اسْمُهُ يَحْيَىٰ لَمْ نَجْعَلْ لَهُ مِنْ قَبْلُ سَمِيًّا {7} يَا يَحْيَىٰ خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ وَآتَيْنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا {12}

2- عیسی بن مریم و تکلم او (مریم 29 و 30)

فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ قَالُوا كَيْفَ نُكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا {29} قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ آتَانِيَ الْكِتَابَ وَجَعَلَنِي نَبِيًّا {30}

3- خلافت و وزارت علی (ع) در یوم الانذار (شعراء 214)

وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ {214}

4- حضور حسنین (ع) در مباحله پیامبر (ص) با نصاری (آل عمران 61)

فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ {61}

5- شاهی از خانه زلیخا برای اثبات بی گناهی یوسف (ع) (یوسف 26 و 27)

قَالَ هِيَ رَاوَدْتَنِي عَنْ نَفْسِي وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ أَهْلِهَا إِنْ كَانَ قَمِيصُهُ قُدًّا مِنْ قَبْلِ فَصَدَقْتَ وَهُوَ مِنَ الْكَاذِبِينَ {26} وَإِنْ كَانَ قَمِيصُهُ قُدًّا مِنْ دُبُرٍ فَكَذَبْتَ وَهُوَ مِنَ الصَّادِقِينَ {27}

تبیین و پاسخ‌گویی به ریزترین مسائل دین

* پس از شهادت پدر: 203 الی 220 هـ ق (دوران مامون و معتصم)

الف) اثبات امامت خویش و حقانیت مرجعیت شیعه

ب) پذیرش دعوت مامون و عزیمت به بغداد [هجرت از مدینه به بغداد]

ج) برخورد با فرقه‌های ضالّه

د) ارائه سیره پیامبر (ص) در مقابل اعمال خلاف شرع در بار

هـ) حضور در مناظره‌ها

ی) توجه به مسائل اجتماعی و رسیدگی به مردم



* پس از شهادت پدر: 203 الی 220 هـ ق (دوران مامون و معتصم)

- در این دوره ترجمه کتابهای یونانی، هندی، ایرانی به زبان عربی و ترجمه کتابهای اسلامی به سایر زبانها اوج گرفت.
- این دوره، دوره طلایی جنبش های علمی به شمار می رفت .
- مرکز خلافت، محل رفت و آمد علما و دانش دوستان بود .
- مراکز مختلف علمی در آن روزگار فعال و به نشر علم مشغول بود .
- فرقه های مختلف اعم از اهل حدیث، واقفیه، زیدیه، غلات، معتزله ... و ...
- رواج داشت . حکومت هم از فرقه مورد نظر خود حمایت می شد .
- در این دوره "اعتزال" مکتبی بود که از سوی دربار حمایت می شد .
- بی بند وباری و فساد اخلاقی جامعه برخی را به تفریط کشاند، به گونه ای که زهد و تصوف بازارگرمی یافته بود .

الف) اثبات امامت خویش

پس از شهادت امام رضا (ع) و به امامت رسیدن امام جواد (ع) در خرد سالی، برخی در حقانیت شیعه و امامت حضرتش دچار شک و تردید شدند، اما به تدریج همگان بر حق بودن ایشان ایمان آوردند و **دانستند امامت امری الهی است.**

=> در دوره امام رضا (ع) باور نصب الهی و نصّ معصوم بودن امام (ع) به خوبی در اذهان مردم جای گرفت در دوره امام جواد (ع) مردم عملاً به این باور عقلی رسیدند که امامت، مقامی الهی است و امامت امام جواد (ع) مصداق اکمل ضرورت نصّ است.

عملکرد امام (ع) در این امر بی تاثیر نبود:

ایشان با معجزه های متعدد، پاسخ به سوال های شیعیان و شرکت در مناظره ها، امامت خویش و حقانیت مرجعیت مطلقه امام را ثابت کردند.



@fosselat

ب) پذیرش دعوت مامون و عزیمت به بغداد [هجرت از مدینه به بغداد]

< قدرت علمی امام جواد (ع) و محبوبیت ایشان در میان مردم، مامون را بر آن داشت تا امام را کنترل کند و تحت نظر بگیرد، لذا امام را به بغداد فراخواند.

< مامون برای شدت بخشیدن به کنترل ها، به امام پیشنهاد داد تا با دخترش "ام فضل" ازدواج کند.

=> امام جواد (ع) برای صیانت خویش از شر مامون و بهبودی اوضاع به نفع خود و مسلمانان، پیشگیری از سرکوبی سران تشیع و یاران برجسته خود، نفوذ در مناصب حکومتی از طریق پیروان و طرفداران برای انجام فعالیت های مثبت به نفع شیعیان، پیشنهاد مامون را پذیرفتند





@fosselat

* انگیزه های مامون از ازدواج توطئه آمیز [جنبه سیاسی]

- 1- آن حضرت را برای همیشه دقیقاً زیر نظر داشته باشد و از کارهای او بی خبر نماند. (دختر مامون نیز براستی وظیفه خبر چینی و گزارشگری مامون را خوب انجام می داد و تاریخ شاهد این حقیقت است.)
 - 2- با این وصلت، به خیال خام خویش، امام را با دربار پر عیش و نوش خود مرتبط و آن بزرگوار را به لهو و لعب و فسق و فجور بکشاند و بر قداست امام لطمه وارد سازد.
 - 3- با این وصلت علویان را از اعتراض و قیام بر ضدّ خود به عنوان قاتل امام رضا (ع) باز دارد.
 - 4- هدف دیگر مامون، عوامفریبی بود، چنانکه گاهی می گفت: من به این وصلت اقدام کردم تا ابو جعفر (ع) از دخترم صاحب فرزند شود و من پدر بزرگ کودکی باشم که از نسل پیامبر (ص) و علی (ع) است.
- = < اما خوشبختانه دختر او هرگز فرزندی نیاورد و فرزندان امام جواد (ع) همگی از همسر دیگر امام بودند

[سیره پیشوایان - ص 558]

* چرا امام جواد (ع) داماد مامون شدند؟

- 1- **اجبار امام (ع) به ازدواج:** امام (ع) می دانست مامون پدرش امام رضا (ع) را به شهادت رسانده از سوی دیگر حکومت مامون و جاهت قانونی و شرعی نداشت .
مامون جهت رسیدن به اهداف خود شدیداً امام را تحت فشار قرار داد و حتی امام را تهدید به ترور کرد ، نزدیکی امام به دربار می توانست مانع ترور حضرت از جانب معتصم شود .
- 2- **حفظ شیعیان:** طبیعی بود که مامون با ازدواج دخترش با امام جواد (ع) تا اندازه های از سیاست های خصمانه خود علیه شیعیان پرهیز میکرد زیرا حسب ظاهر با امام شیعیان رابطه فامیلی برقرار کرده بود . این کار عامل پیشگیری از سرکوبی سران تشیع و یاران برجسته امام از طرف خلیفه بود .
- 3- **حفظ دین:** شاید ازدواج امام جواد (ع) نوعی تکلیف بود تا امام (ع) با اینکار بتواند به حفظ دین و تبلیغ آن بیشتر خدمت کند .

ج) برخورد و مبارزه با فرقه های ضالّه

- ایشان (امام جواد (ع)) اقتدا به **اهل حدیث**، **مجسمه و واقفیه** را در نماز تحریم کردند.

- همگان را از پرداخت زکات به **اهل حدیث** منع کردند.

- **زیدیه** را هم ردیف با ناصبی ها معرفی کردند.

- **غلات** را ملعون خواندند و حکم قتل برخی از آنها را صادر کردند.



د) ارائه سیره پیامبر در مقابل اعمال خلاف شرع دربار

امام جواد (ع) از فرصت استفاده کردند و کوشیدند تا با کل عالم اسلام ارتباط برقرار کنند.

امام (ع) در دربار عباسیان از هر فرصتی برای آشکار کردن عدم شایستگی خلفا در رهبری امت بهره می بردند و با عمل خود، سیره و سنت پیامبر (ص) را احیاء کردند.

ایشان با تجمّلات و اعمال خلاف شرع دربار به مقابله برخاستند و با پرهیز از حضور در محافل و مجالس دربار، با سیاست های خلیفه عملاً مخالفت میکردند.

- > مشهور است که ایشان در مجلس بسیار مجلل ازدواج، جامه تقوی پوشیدند و مجلس لهو و لعب برپاشده از سوی دربار را ترک کردند.

چنین به نظر می رسد که امام رفاه و آسایش دربار را هرگزرها نمیکنند، اما دیری نپایید که امام (ع) بغداد را ترک کردند و راهی مدینه شدند



@fosselat

هـ) زمینه سازی بر دوره غیبت امام معصوم (ع) در جامعه

- امام جواد (ع) همانند امامان دیگر، از طریق ارتباطات مکاتبه ای و ایجاد سفارت و وکالت، عموم مردم را برای غیبت صغری و حضور نداشتن امام معصوم (ع) آماده میکردند
- محبوبیت امام (ع) در بین مردم و موقعیت ممتاز ایشان باعث ترس و وا همه دستگاه حکومت شد. بنابراین، ایشان را به بغداد احضار کردند
- شبکه ارتباطی وکالت امام (ع) در استانها توسط کارگزاران پخش شده بودند مانند: **اهواز، همدان، سیستان، ری، بصره و ...**
- امام به هواداران خود اجازه می داد که به درون دستگاه حکومت نفوذ کرده مناصب حساس را در دست بگیرند مانند: **احمد بن حمزه قمی**



ی) حضور در مناظره ها

در دوره حضور امام جواد (ع) در بغداد، خلیفه می کوشید با مناظره های متعدد، میزان علم و توانایی ایشان را ارزیابی کند.

امام (ع) با هدف اثبات حقایق خویش در ادعای علم ویژه الهی در سطح وسیعی از جامعه اسلامی، اثبات حقایق تفکر شیعی و جذب قلوب مردم اعم از خواص و عوام، بسیار فعال در مناظرات شرکت می کردند.

- حدیث سازان رسوا می شوند -> در این مناظره که احادیث جعلی در مناقب و فضایل خلیفه اول و دوم را با استناد به قرآن و دلایل عقلی رد کردند

- یحیی بن اکثم، قاضی القضاة، مات می شود -> در این مناظره امام (ع)

الف) حکم شکار در حالات گوناگون توسط محرم را بیان میکند

ب) حکم زنی که در شبانه روز 4 بار بر مردی حلال و 4 بار حرام می شود.

- فتوای قضایی امام در مورد قطع ید سارق و شکست فقهای درباری (ابن ابی دُواد)

[احتجاج - ج2 - ص 519 به بعد]

* - مکتب علمی امام جواد (ع)

یکی از ابعاد زندگی ائمه، بعد فرهنگی آن است

شرایط اجتماعی و سیاسی امامان یکسان نبوده است لذا

<- از دوره امام جواد تا امام عسکری (ع) به دلیل فشارهای سیاسی و کنترل شدید فعالیت آنان از طرف دربار

خلافت، شعاع فعالیت آنان بسیار محدود بود و از این نظر تعداد راویان و پرورش یافتگان مکتب آنان نسبت

به زمان حضرت صادق (ع) - کاهش بسیار چشمگیری را نشان می دهد

=> لذا تعداد راویان و اصحاب امام جواد (ع) - قریب 110 نفر بوده اند و جمعا 250 حدیث از آن حضرت

نقل شده:

زیرا > اولاً: شدیداً تحت مراقبت و کنترل سیاسی بوده

ثانیاً: زود به شهادت رسیدند (سن 25 سالگی)

- بعضی از شاگردان و اصحاب امام جواد (ع)

1- علی بن مهزیار (دراہواز) 2- احمد بن ابی نصر بزنطی 3- زکریا بن آدم

4- محمد بن اسماعیل بن بزیع 5- حسین بن سعید اہوازی 6- احمد بن محمد خالد برقی



* - شاخصه های سیره جواد الائمه (ع)

- اثبات امامت با وجود خردسالی
- حضور پرهیزگاران امام در دربار مامون و پیروزی شکوهمندانه در مناظره ها و تشکیل نهاد وکالت و سفارت در بین شیعیان .
- پاسخ به سوال های فقهی و اعتقادی به صورت مکاتبه ای
- پیروزی در مناظره ها و حلّ شبهات در سطح عمومی

[تدبّر در سیره تمدّن ساز اهل بیت (ع)]

